

Tal av rektor Bo-Erik Gyberg
vid Nyckelviksskolans årsmötesmiddag 26 november 2009

Var och en som reflekterat över kulturens värde inser att kulturen är bärare av vitala kunskaper med mycket stor relevans för mänskliga behov. Att förstå och tolka världen är grunden för trygghet, samhörighet, uppskattning och utveckling. Att förstå världen är grunden till demokrati. Konsten och kulturen hjälper oss att förstå och att tolka.

Konsten och kulturen i dess många, många olika skepnader är dessutom en kreativ motor i näringslivet. Konstnärer, konsthantverkare, arkitekter, designers – alla är de både personligen och professionellt engagerade i att skapa kvaliteter i våra liv, i vårt samhälle. Skapa värden, eller mervärden som det ibland heter. Detta sker till en utomordentligt billig peng, eftersom kulturen till stor del finansieras av engagerade individer med låga eller obefintliga löner. Vi är dom skyldiga en djup och omfattande tacksamhet.

Att vi tillsammans genom samhälle och näringsliv därför har ett gemensamt ansvar för att upprätthålla och utveckla kulturen är för mig uppenbart. Kulturen är inte något vi vid behov köper in när vi har råd. Kulturen är en av förutsättningarna för vår existens, som fria och toleranta individer. Att vara delaktig i kulturen, att ha egen erfarenhet av att skapa, är att likna med läskunnighet. Att kunna läsa öppnar oändliga horisonter av kontakt och kunskap. Likadant är det med kulturen. Den gör att vi bättre förstår oss själva och vår omvärld och gör att vi kan kommunicera - även det ordlösa.

Sverige är känt för en särskild sorts kultur - sin utredningskultur. De senaste åren är det inte minst kulturen som utretts. Kulturutredning, filmutredning och en och annan utredning som i hög grad berör kulturen: gymnasieutredningen, yrkeshögskoleutredningen. Vad säger då dessa arbeten om den grundläggande frågan om kulturen som kunskapsbärare, om kulturen som livskvalitet och demokratisk grundbult, om värdet av kulturen.

Dessvärre i mina ögon alltför lite.

Ett exempel. Att döma av den nya gymnasiereformen är tanken på kulturen som något som tillhör alla och som är den dominerande kunskapskällan om människan, inte självklar. I det nya gymnasiet tas nämligen de skapande ämnena bort från den korta listan på obligatoriska

gymnasiegemensamma ämnen. Det är bara på det estetiskt humanistiska programmet som det estetiska ämnet finns kvar som obligatorium. För övriga gäller lokala beslut, vilket innebär att en växande del av kommande generationer riskerar att bli berövade rätten att i skolan tillägna sig det språk som kulturen och skapande verksamhet lär, och som är nyckeln till så mycken gemenskap, livsglädje och kunskap om människan och samhället. Skapande kulturell verksamhet i skolan betraktas som en specialisering, något på marginalen.

Den kloka analys av den breda nyttan och stora värdet av konstnärliga kompetenser som Kulturutredningen gjorde, tycks bortglömd.

Å andra sidan, låt oss se det som en positiv möjlighet att kommuner och skolor själva tar ansvar för unga människors kulturella färdigheter och förmågor. Vår egen kommun, Lidingö har gradvis lyft fram kulturen som en väsentlig fråga för den kreativa miljö man vill Lidingö ska vara. Det ser vi som ett löfte om framtida prioriteringar, som berör både utbildningar och stadsmiljö. Lidingö kan bli det goda exemplet också i det avseendet.

Jag tror inte på att människor kan eller bör välja sina karriärer alltför tidigt. Livserfarenhet är en god – och måhända i vissa sammanhang förbisedd – grund att göra viktiga val utifrån. Unga människor behöver tid för eftertanke, tid för mognad. Den tiden är en bristvara. Dagens till synes oändliga och svåröverskådliga utbud av otaliga utbildningsval för barn och unga, skapar redan från högstadiet stress och ångest hos alltför många. Om jag vill bli designer, vilken väg ska jag ta? Måste jag från början specialisera mig? En specialisering på något som för de allra flesta är vagt och okänt. Om jag vill bli konstnär, när vet jag det? Vad väljer jag då? Är det ett yrke? När vet jag att jag vill bli arkitekt? Vet jag verkligen att jag vill bli läkare eller jurist, eller måste jag för att få ett jobb? Vad är viktigast, för mig, för min familj, för samhället?

För mig framstår det som viktigt att kulturen och skapande ämnen hellre integreras i varje ung människas utbildning, ända upp i gymnasiet, snarare än att bli föremål för tidig specialisering. Tids nog kommer en ev konstnärlig specialisering eller ska vi hellre säga: breddning och fördjupning, exempelvis under ett år på Nyckelviksskolan. Det är talande att färre än hälften av Nyckelviksskolans elever kommer från estetiska program på gymnasiet. Fler har gått natur eller sam. Det är positivt. Skapande verksamhet är inte förbehållen ett fåtal tidigt utvalda och framförädlade specialister. Konsten och kulturen har bredd och spänner från den folkliga konsten till det professionella, från det vardagliga till det högtidliga. Det är helt i linje med de

tankar som ledde våra grundare Carl Malmsten och Hertha Olivet att starta Nyckelviksskolan. Nyckelviksskolan är framför allt en plats för utveckling av hela människan. Det är genom sådan utveckling som vi kommer vidare. I yrket, i livet.

Det går bra för våra elever – dom kommer vidare. De allra flesta vill vidare till högskolan, och lyckas med det. Inom tre år efter studierna vid Nyckelviksskolan har över 80% av våra elever kommit in på högskolan, i stort sett alla som ville. En utomordentlig siffra. I gradvis växande utsträckning söker sig våra elever ut i sitt Europa. Rörligheten underlättas av det gemensamma europeiska arbetet med att skapa ett ramverk för europeiska utbildningar. Nyckelviksskolans rykte är gott och våra kontakter goda. I går besökte oss en programansvarig för Central S:t Martins i London. Sedan tidigare har vi goda kontakter med bl.a. Rietveld Akademin i Amsterdam och Buckinghamshire New University utanför Oxford, för att nämna några. Det vi möter är nyfikenhet, respekt och uppskattning för den höga nivå och de goda kunskaper som elever från Nyckelviksskolan tar med sig vidare ut i Europa, ut i livet. Det gör oss stolta.

I dag – liksom alla dagar - hyllar vi därför Nyckelviksskolan, som i över femtio år öppnat sina portar för ett brett spektrum av människor som i kraft av sina erfarenheter valt att söka sig i riktning mot konsten, konsthantverket, designen eller arkitekturen. Vi hyllar och tackar också alla de lärare och den personal som med engagemang och skicklighet drivit verksamheten. Ert arbete känns viktigare än någonsin. Nyckelviksskolan finns där för våra elever, ofta som det visar sig – i ett avgörande skede i livet, när individen blir mogen att göra medvetna, väl överlagda val.

Det är så vi lägger grunden till att förstå och dra nytta av kulturens värde, det är så vi bidrar till att bygga kunskap om oss själva och varandra – med andra ord: det är så vi bidrar till inget mindre än att skapa goda förutsättningar för mänskligt liv.